

فقه جواهری جوابگوی امروز است/ باید کتاب‌های حوزه را به‌روز کنیم

مدیر حوزه علمیه شهید صدوقی گفت: اگر ما می‌گوئیم فقه جواهری و اجتهاد جوابگوی امروز است یعنیکه اقتصاد، سیاست و روانشناسی و... باید در یک متد بیاید و به تولید و بهره برداری برسد.

مدیر حوزه علمیه شهید صدوقی گفت: اگر ما می‌گوئیم فقه جواهری و اجتهاد جوابگوی امروز است یعنیکه اقتصاد، سیاست و روانشناسی و... باید در یک متد بیاید و به تولید و بهره برداری برسد.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: تقابل دو مفهوم حوزه انقلابی و حوزه سکولار که آغاز آن به سال‌های مبارزه علیه رژیم طاغوت بازمی‌گردد اکنون وارد مرحله‌ای جدید شده و دیگر در حوزه تئوری و نظریه پردازی محدود نیست. اختلاف قرائت‌ها درباره این دو مفهوم بسیار است و برخی دست‌های بیگانه را در سوق دادن نهادهای مذهبی به سمت سکولاریزه شدن دخیل می‌دانند. در این رابطه به سراغ یکی از مدیران نمونه حوزه علمیه در قم رفتیم تا از تأثیرات این دو رویکرد در عرصه عمل و جهت‌گیری طلاب در این باره بیشتر مطلع شویم.

حجت الاسلام حسین رفیعی متولد ۱۳۵۶ در اهواز است. وی تحصیلات حوزوی خود را پس از اخذ مدرک دیپلم و از مدرسه امام خمینی (ره) اهواز که تولیت آن با آیت الله موسوی جزایری بود آغاز کرد. او درس ۱۰ ساله سطوح حوزه را در ۵ سال سپری کرد و طی تحصیل، همزمان به تدریس هم می‌پرداخت.

رفیعی در سال ۱۳۸۰ و در سن ۲۴ سالگی به عنوان مدیر مدرسه علمیه طلاب نخبه اهواز با نام مدرسه ولی عصر (عج) انتخاب شد. وی در همین سال در درس خارج فقه و اصول آیت الله موسوی جزایری نیز شرکت کرد.

در همین سال‌ها او هم امامت جماعت دانشگاه آزاد اهواز را بر عهده داشت و هم در این دانشگاه تدریس می‌کرد و در کنار کرسی درس و محراب نماز، جلسات میباحثاتی بسیاری برای دانشجویان برگزار کرده و به بصیرت‌افزایی در فضای دانشگاه اهمیت ویژه‌ای می‌داد. از سویی در همین دوران از اهمیت فعالیت در مسجد و پایگاه بسیج غافل نبود و به عنوان فرمانده پایگاه نمونه سپاه نیز انتخاب شد.

وی پس از عزیمت به قم در دروس خارج آیات عظام مؤمن، بهجت و سبحانی شرکت کرد و در مباحث اخلاقی نیز چند سالی را در محضر آیت الله عزیز خوشوقت گذراند. او چند رساله فقهی برای اساتید خود به رشته تحریر درآورد که مورد تمجید و تقدیر علما خصوصاً آیت الله سبحانی قرار گرفت و وی از رساله «صلاة المسافر» حجت الاسلام رفیعی با تقریظی تقدیر کرد.

رفیعی مشاوره و تدریس سطوح عالی را در مدارس حقانی، علوی و صاحب‌الأمر و همچنین مؤسسه فقهی عسکریه قم ادامه داد.

حجت الاسلام رفیعی اساس شکل‌گیری شخصیت خود را متأثر از مسجد و کار فرهنگی در مساجد می‌داند. در این بین مطالعه آثار شهید مطهری محور این شکل‌گیری شخصیتی بوده و به گفته وی همیشه کسی که بتواند متفکر باشد و در جامعه نقش هم داشته باشد برای او یک الگو به شمار می‌رفت؛ برای آشنایی بیشتر با شخصیت حجت الاسلام رفیعی و شناخت بیشتر از روند فعالیت‌های مدرسه و مجموعه‌های تحت مدیریتش گفت‌وگویی با وی ترتیب دادیم که در ادامه می‌خوانید؛

***مقداری در مورد خودتان توضیح دهید و بفرمائید سرچشمه شکل‌گیری این نوع روحیات شما چه بود؟**

سال ۱۳۷۱ که بنده پایه اول دبیرستان بودم سه سال از رهبری مقام معظم رهبری می‌گذشت. به طور کلی می‌توان گفت با رهنمودهای ایشان و نکاتی که بیان می‌کردند سعی داشتم آنها را در خودم پیاده کنم و این برایم مسرت‌بخش بود که در آن سن و سال صحبت‌های مقام معظم رهبری را دنبال می‌کردم و به رشته تحریر در می‌آوردم؛ سخنان ایشان در کنار صحبت‌های آیت الله مشکینی، آیت الله جوادی و آیت الله یزدی، علامه مصباح یزدی و سایر علما و مراجع تقلید برای من بسیار با اهمیت بود.

در آن زمان هم مسئول کار فرهنگی در مسجد بودم و هم مسئول فرهنگی گردان عاشورا و از سوی دیگر به عنوان فرمانده نمونه پایگاه سپاه معرفی شده بودم؛ در سال ۱۳۷۹ شروع به تدریس کردم تا این الگوی جمع سالم میان درس و فعالیت را گسترش دهم و این از همان موقع این برای من یک مسئله مهم قلمداد می شد.

در آن زمان یک سری طلبه ها را می دیدم که اعتقاد بر این داشتند که نباید کار کنیم اما در مقابل طلاب دیگری اذعان داشتند که ما آمدیم فقط کار کنیم؛ لذا من همیشه سعی ام بر این بود که این دو را جمع کنم.

همیشه این تفاوت ها و تقابل ها میان فعالیت و اثرگذاری در جامعه و از طرفی با سواد بودن و اهل درس بودن برای ما یک مسئله مهمی بود که چگونه این تقابل ها را از میان برداریم.

واقعیت امر این است که تا این راه بخواهد برای من ملکه شود گاهی دچار افراط و تفریط هم شدم، گاهی اوقات در درس افراط می کردم گاهی در تدریس تا در نهایت به یک تعادل و توازن در این مسئله مهم رسیدم و در این زمان به یک ملکه ای می رسیدم که بتوانم در مورد این مسائل تدبیر کنم.

ما در فضای مسجد اردوی شهید مطهری داشتیم، بچه ها را از اهواز ۲۵ روز به مشهد و کرج می آوردیم، در دوره شهید مطهری کتب شهید مطهری را سطح بندی کرده بودیم و مباحثه می کردیم؛ دغدغه ما این بود آنها در خانواده و مدرسه اثرگذار شوند و هرکجا که به شبیه ای می خوردند مرجعی بنام مسجد برای پاسخگویی به سوالات فکری، اخلاقی، سیاسی وجود داشته باشد.

*مقداری درباره مدرسه شهید صدوقی و حضراتان در این مدرسه علمیه توضیح دهید؛

من به همراه مرحوم حجت الاسلام و المسلمین کرامت و با تأیید آیت الله خوشوقت وارد مدرسه شهید صدوقی شدم.

در سال ۱۳۸۸ به مدرسه آمدم که آن سال هم مواجه شد با فتنه و مدرسه ما در دفاع از عرصه ولایت و کشور شور خاصی داشت. حتی در خاطرم هست که در مسئله آقای صانعی از اولین مدرسی بودیم که برای برخورد با ایشان از جامعه مدرسین مطالبه کردیم.

یکی از اختصاصات مدرسه ما این است که چون ما هدف و گام های مان برای کادرسازی انقلاب است و مقام معظم رهبری یکی از نکاتی که نسبت به حوزه می گویند این است که دوره تحصیل را کوتاه کنید، لذا هر سال حدود ۵۰ روز طلاب را به مشهد می بریم و در آنجا دوره علمی، مباحث معرفتی و پژوهشی برگزار می کنیم؛ طلاب در آنجا درس می خوانند و اگر طلبه ای خوش استعداد باشد درس ۶ سال را در ۴ سال تمام می کند و در بدترین حالت به ۵ سال می انجامد و حداقل یکسال به عمر طلبگی آن اضافه می شود.

همچنین ما منشوری را تدوین کردیم. به عنوان منشور «تربیت طلبه عصر انقلاب» که براساس فرامین مقام معظم رهبری و دغدغه های ایشان درحوزه است. مبنایی است بر سیاست گذاری و هدف گذاری و برنامه مشخص و مدونی است از ابتدا تا اجتهاد برای طلبه که آن را با یک نظام جامعی تدوین کردیم.

طلبه مستعد نباید وقتش تلف شود و باید برنامه مدون و مشخصی داشته باشد و سایر ابعاد طلبگی را پوشش دهد این مسئله، یک ضرورتی را برای ما به عنوان وظیفه اقتضا کرد که یک سند و منشوری به عنوان منشور تربیت طلبه عصر انقلاب تحت عنوان وارثین تدوین کنیم

بر اساس ارتباطی که با اساتید و طلبه ها داشتیم خصوصاً طلبه های نخبه این مسئله را مطرح کردیم که چگونه می توانیم بین راه بلند مدت حوزه و اثرگذاری در جامعه رابطه ای ایجاد کرد؛ همچنین حضرت امام خامنه ای انتظاراتی از حوزه عصر انقلاب دارند که هنوز برآورده نشده است و طلبه امروز ما با این مطالبات آشنا شده و نیاز جامعه را می بیند و از طرفی سنوات حوزه یک سنوات طولانی مدت و دوره بلند مدت است؛ طلبه مستعد نباید وقتش تلف شود و باید برنامه مدون و مشخصی داشته باشد و سایر ابعاد طلبگی را پوشش دهد این مسئله، یک ضرورتی را برای ما به عنوان وظیفه اقتضا کرد که یک سند و منشوری به عنوان منشور تربیت طلبه عصر انقلاب تحت عنوان وارثین تدوین کنیم. این در واقع یک برنامه همه جانبه است که از بدو ورود به حوزه تا اجتهاد آن را برنامه ریزی کردیم و در حال حاضر در حوزه شهید صدوقی اجرا کردیم.

این سند را از ۱۲ سال تا ۱۵ سال تدوین کردند و فارغ التحصیلی که سطح چهار حوزه یعنی دکترا و سطح سه، فوق لیسانس و سطح دو، لیسانس و سطح یک را که فوق دیپلم است در دو مدرسه شهید صدوقی و مدرسه فقهی علی بن موسی الرضا (طلبه مدرسه شهید صدوقی از پایه یک تا شش و مدرسه فقهی علی بن موسی الرضا سطح عالی و خارج را دنبال می کنند) می گذرانند یعنی کل این ۱۵ سال در این دو مدرسه که تحت نظر حوزه است طی می شود.

آیت الله یزدی مطالب گزارش ما را دیدند و دستور دادند مرکز علمی چاپ کند و در اختیار همه مدارس قرار دهند. آیت الله اعرافی هم نسبت به اجرا و مطالب کاملاً تأیید کردند و مطالب بسیار خوبی در حاشیه این منشور نگارش کردند. البته این منشور به وسیله بنده به رؤیت مقام معظم رهبری نیز رسید و ایشان تشکر کردند.

فعالیت دیگر مدرسه شهید صدوقی این است که دوره مهارت تبلیغی برای تبلیغ در دانشگاه و مدارس و آموزش و پرورش آموزش داده می شود و به همه این موارد با عنوان مدرک رسمی مرکز مهارت های حوزه سراسری کشور به طلبه ارائه داده می شود که در منشور هم قید شده است و زمانی که دوره مدیریت را طی می کند مدرک رسمی دوره مدیریت به آنها داده می شود.

همچنین طلبه هایی که طرح کتب شهید مطهری را گذراندند، مدرک می گیرند و می توانند بعد از گذراندن این دوره مربی و استاد باشند، به روش مطالعه، روش مباحثه، روش مقاله و روش کلاس داری در این حوزه ها مدرک به طلبه داده می شود و یک بخشی در حوزه مخصوص نخبگان است که روی این افراد سرمایه گذاری می کنیم که در آینده استاد مشاور علمی و مدرس علمی با گذراندن این دوره ها باشند.

*از فعالیت ها گفتید، مقداری درباره ثمرات و خروجی های مدرسه هم توضیح بفرمائید.

ابتدا این نکته را بگویم آقای فرخ فال و اعرافی زمانی که مدیر عامل حوزه علمیه استان قم بودند در جشنواره علمی پژوهشی شیخ انصاری که در مدرسه برگزار شد، آمده بودند یک جمله ای درباره مدرسه گفتند که «این مدرسه گل سر سبد مدارس قم» است.

می شود بین درس و کار جمع سالم کرد؛ البته ما از کسانی که در واقع فقط کار علمی انجام دادند و منزوی بودند، تجربه خوبی نداریم؛ یا آنها که فقط کار اجرایی کردند و کار علمی نکردند؛ بعضی از آقایان مردود شدند و کارنامه آنها موفقیت آمیز نبوده است.

ما این خط را می خواهیم که این طلبه در هرجایی از نظام قرار گرفت بتواند مؤثر واقع شود و واقعاً کمک حال نظام و انقلاب در مسیر رشد و تکامل باشد تا شرمنده امام و رهبر معظم انقلاب نشویم؛ مقام معظم رهبری حجت را بر همه تمام کرده است؛ برای مثال می بینیم که ایشان از ساعت ۵ یا ۶ صبح تا ۱۰ شب مشغول کار هستند، مطالعه شان از جوانان بیشتر است لذا ما باید یاد بگیریم و باری را از روی دوش نظام برداریم.

طلبه های حوزه استادهای سطح یک و استاد مشاورهای سطح عالی و مدیر گروه شدند و بعضی ها وارد فضای کار اجتماعی و فرهنگی شدند و امام جماعت هستند. در شیراز افرادی را داریم که امام جماعت هستند و در دانشگاه هم تدریس می کنند؛ در کرمانشاه هم یک مؤسسه جامعی راه اندازی کرده و این مؤسسه در حال حاضر تعداد زیادی دانش آموز دارد و با ما یک شبکه ارتباطی دارند.

تعداد زیادی سرمربی مساجد در قم و شهرستان های دیگر از دانشجویهای این حوزه هستند، محور یکسری کارهای پرورشی-فرهنگی از قبیل پرورش مربی در طرح صالحین و طرح مساجد در این منطقه شکل می گیرد.

برخی طلبه های ما زمانی که به شهرستان های خود بر می گردند مؤثر هستند و برای نوجوانان کتاب های شهید مطهری و مباحث اخلاقی و کلامی را مطرح می کنند و با تیزهوشان منطقه بحث های کلامی را کار می کنند و گزارش این موارد را به حوزه می دهند.

همچنین تبلیغ و تهذیب مدرسه ما جز تهذیب های عالی قم است. در پژوهش سوم کشوری و در مقالات علمی دوم کشوری شدیم و بسیج ما بسیج نمونه شد؛ مسئول نماینده ولی فقیه در سپاه از دوستان ما تقدیر کردند و در بعد علمی ارتقا رتبه داشتیم؛ نفر اول ادبیات کنکور استان قم نیز طلبه های حوزه صدوقی بود. نفر اول مرکز تخصصی فقه و اصول پژوهشی و آموزشی هم به همین ترتیب بوده است.

*حضرت امام فرمودند فقه تئوری از گهواره تا گور است و اینکه اسلام برای تمام ابعاد زندگی بشر است و برای رسیدن به تمدن نوین در حوزه تولید علم روانشناسی اسلامی، جامعه شناسی اسلامی و سیاست اسلامی نیاز به کار داریم. اینکه مدرسه شهید صدوقی بخواهد در این راستا کار کند و به سنت های حوزه و فقه جواهری پایبند باشد چگونه است و برای جمع بین این دو مورد، حوزه چه برنامه هایی دارد؟

مرحوم آیت الله مطهری در کتاب اسلام و مقتضیات زمان می گوید: ما یک سری قوانین مداری و یک سری قوانین منزلی داریم ما باید بین قانون مداری حوزه و قانون منزلی حوزه تفکیک قائل شویم. قانون مداری، قانون ثابت لا یتغیر است، قانون منزلی تابع محیط، شرایط زمانی و مکانی و شرایط اجتماعی سیاسی و امنیتی است که دستخوش تغییرات است ما قوانینی در صدر اسلام داشتیم که شاهد هستیم در این موارد سبک زندگی و حکومت داری تغییر کرده در حال حاضر شیوه حکومت داری با هم متفاوت است؛ این تفاوت در قانون های منزلی هستند در این منزل اقتضائاتی وجود داشت و در این منزل یک اقتضائات دیگری است مثل صلح امام حسن و قیام سید الشهدا (ع) یک امام باید صلح می کرد و دیگری باید قیام می کرد هر دو نفر امام هستند و اقتضائات جامعه و شرایط هر کدام با شکل دیگری فرق می کند.

اگر ما می گوئیم فقه جواهری و اجتهاد جوابگوی امروز است یعنی یک متد است مانند کارخانه ای که مواد خام می دهیم و تولید می شود اجتهاد هم به همین صورت است یک متدی است که بر یک سری علوم در حوزه کار می شود که این کارخانه کامل شود، اقتصاد، سیاست و روانشناسی همه اینها باید بیاید در یک متد و به تولید و بهره برداری برسد

در حوزه یک سری قانون های ثابت داریم و یک سری قانون های متغیر که مواقع حساس ما در مورد قانون های متغیر است. طلبه باید اهل تلاش های معنوی، فکری و مباحثه باشد اینها از موارد قانون های ثابت حوزه است و نباید تغییر کند اگر ما می گوئیم فقه جواهری و اجتهاد جوابگوی امروز است یعنی یک متد است مانند کارخانه ای که مواد خام می دهیم و تولید می شود اجتهاد هم به همین صورت است یک متدی است که بر یک سری علوم در حوزه کار می شود که این کارخانه کامل شود، اقتصاد، سیاست و روانشناسی همه اینها باید بیاید در یک متد و به تولید و بهره برداری برسد.

بعضی ها می گویند لمعه و یا شرایع بخوانید و هر کدام مزایایی دارد ولی اصل کار این است که طلبه باید شیوه اجتهاد به دست بیاورد، این قانون ثابت است. حالا این کتاب یا آن کتاب سلاقی مختلف است و اشکالی هم ندارد.

*نظریه اسلام در رابطه با روانشناسی، تربیت، سیاست و حقوق چیست؟

رهگذر رسیدن به مسئله علوم انسانی و همچنین رسیدن به سلوک معنوی اجتهاد است. در واقع اجتهاد سنتی از فقه اهل بیت به دست می آید اگر آن به دست نیاید نمی توانیم وارد عرصه کار در جامعه شویم اگر بخواهیم تولید کنیم شرط لازم همین مورد است و در اجتهاد عنصر مکان و زمان بسیار مؤثر است و نمی توانیم به عنصر مکان و زمان بی تفاوت باشیم و باید آگاهی مان از مقتضیات جامعه بالا باشد نسبت به نیازهای جامعه و شرایط جامعه، تا بتوانیم با این متد مسئله را حل کنیم.

اگر می گوئید علوم انسانی رهگذرش این است ما باید بفهمیم انسان در مکتب اسلام چیست و انسان را چگونه تعریف کرده است؛ مسئله حق و تکلیف، حقوق فردی و اجتماعی و سیاسی اینجا مطرح می شود.

و ما اعتقاد داریم طلبه تا به این مرحله اجتهاد نرسد وارد شدن در حوزه علوم انسانی امکان پذیر نیست و باید ملکه استنباط به دست بیاید برای اینکه وارد مرحله علوم انسانی شود و بتواند به مرحله تولید برسد.

در حال حاضر فقه ما سیاست و حکومت را شامل می شود، ما باید بتوانیم کار سنتی را با معاصر جمع کنیم و با هم منافات ندارد راه برون رفت از نیازهای معاصر سنت است؛ با کار سنتی می توانیم از نیازهای مادی بیرون برویم، شناخت نیازهای معاصر ما سنت است.

*نظر شما راجع به کشمکش میان جریان سنتی و تحول گرا چیست؟

نکته قابل توجه این است که طلبه ها به اندازه ای که در مشاوره ها شرکت می کنند رشد می کنند و نوعاً طلبه های مؤثر از دل این مشاوره ها رشد می کنند. ما سر شاخه ای ایستادیم که ریشه این شاخه قدماي حوزه هستند و نمی توانیم رابطه خودمان با ماسبق را قطع کنیم؛ ما اگر بخواهیم مولد شویم باید ماسبق را خوب بفهمیم تا آینده را خوب رقم

بزنیم و نمی توانیم نسبت به کتب اصیل حوزه مثل رسائل و مکاسب، بی تفاوت باشیم ما باید محتوا را داشته باشیم تا با ادبیات روز بیان کنیم، مانند کاری که آقای مرحوم مشکینی در الرسائل جدید کرد.

ما باید کتاب ها را به روز رسانی کنیم، یکی از آفت هایی که دامن گیر طلبه ها می شود اجتهاد آسان است؛ اجتهاد به این راحتی به دست نمی آید.

***رابطه طلاب مدرسه شما با توده مردم به چه شکل است؟**

ارتباط و پیوند با مردم به این شکل است یک سری اردوهای جهادی راه اندازی کردیم و به مناسبت های مختلف مثلاً در زلزله ی کرمانشاه طلبه های ما جمع آوری هدایا و نذورات و کمک ها را بر عهده داشتند و برای کرمانشاه فرستادیم و همچنین آقای حجت الاسلام پورهاشمی که از طلبه های این مدرسه هستند نماینده آیت الله اعرافی شدند و پانصد تا طلبه را با حکم آیت الله اعرافی از قم جمع آوری کردند و برای خدمات و کمک به محرومین به کرمانشاه اعزام کردند.

طلبه های ما به روستاهایی رفتند که آن مناطق با روحانی دینی ارتباط نداشته و حتی محل خواب نداشتند؛ آنها با روحیه جهادی و انقلابی بدون حمایت به این مناطق می روند بدون اینکه انتظار و چشم داشتی داشته باشند و از سوی دیگر نیز گروه های تبلیغی و جهادی برای کارهای خدمت رسانی به مردم به مناطق اعزام می شوند.

از دیگر برنامه ها این بود که طلبه هایی که زمینه کار تبلیغی در جهان اسلام و حتی غرب و اروپا دارند و می توانند مؤثر واقع شوند را شناسایی کنیم و لذا یک گروه ۱۵ نفره را راه اندازی کردیم و یک سری دوره های زبان انگلیسی و زبان عربی راه اندازی کردیم و در حال حاضر نیز یک تیم طلبه را به برزیل اعزام کردیم که مؤثر واقع شدند و یک عده ای را مسلمان کردند. بعضی از طلبه ها هم به کشورهای عربی اعزام می شوند و به زبان عربی منبر می روند.

بعضی از طلبه ها هم مؤلف کتاب هستند و بحث سیاسی و انتخاب اصلح از دیدگاه امام (ره) با نظارتی که از دفتر رهبر انقلاب می شد به عنوان یک کتاب نوشتند و همچنین چاپ مقالات علمی در فصلنامه های تخصصی از فعالیت های علمی طلبه ها می باشد.